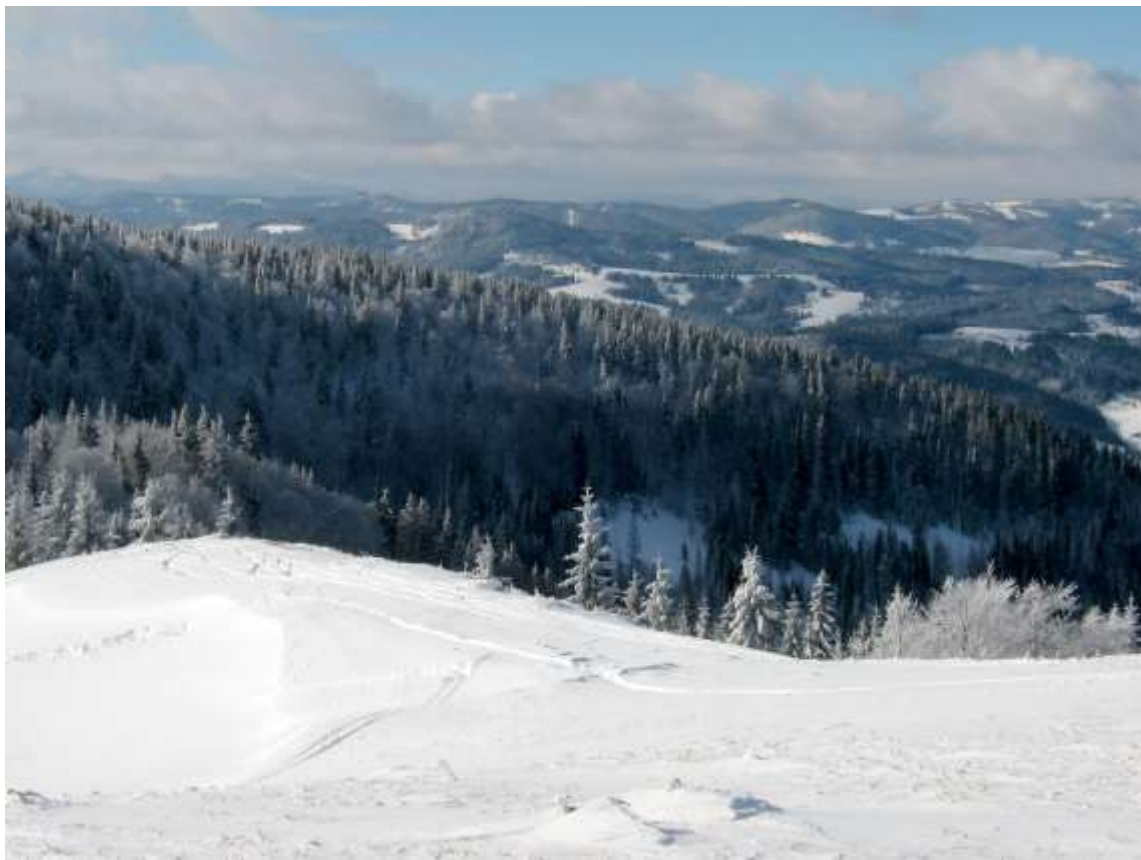

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН І ГЕОГРАФІЇ
ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД "ХАРКІВСЬКИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-
МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ"**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(28 лютого - 1 березня 2023 р., м. Харків)**

**Харків
2023**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Кафедра суспільно-економічних дисциплін і географії
Обласний комунальний заклад
«Харківський організаційно-методичний центр туризму»**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(28 лютого - 1 березня 2023 р., м. Харків)**

**Харків
2023**

УДК: 338.48:911: 322: 314.1: 37:502:551:63: 504:379.852:811

Редакційна колегія:

О.О. Ніколаєнко – д.і.н, професор кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

О.О. Зеленько - к.е.н, доцент, завідувач кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

Ю.І. Муромцева – к.е.н., доцент кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

С.В. Некос – к.г.н, доцент кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

П.І. Лоцман – к.г.н, доцент кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.Д. Холодок – к.наук з держ управління, директор обласного комунального закладу "Харківський організаційно-методичний Центр Туризму";

Т.Г. Гуцан – к.п.н., доцент кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

Т.С. Коптева – доктор філософії зі спеціальності 103 Науки про Землю, викладач кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
протокол № 3 від 15.03.2023*

Географія та туризм: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (28 лютого - 1 березня 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю. І. Харків: ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2023. – 684 с.

У збірнику представлено матеріали, присвячені актуальним питанням сучасної географічної науки та туризмознавства.

Розглянуто освітні тенденції у галузях географії та туризму, проблеми природничої географії, висвітлення реалізації Сталого розвитку в екологічній, економічній та соціальній сферах, розглянуто питання про стан і розвиток туризму в світі та Україні, перспективи післявоєнного відновлення і використання туристичних ресурсів, природної та культурно-історичної спадщини України.

Для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів вищих навчальних закладів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, наявність плагіату, імен власних та інших відомостей.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2023

<i>О. В. Тхожевський, Ю. Б. Миронов</i> ВНУТРІШНІЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ.....	365
<i>О. В. Лелюк</i> МОЖЛИВОСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	368
<i>І. Р. Рудакевич</i> ГЕОПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	374
<i>О. А. Федій, В. О. Яковенко</i> ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПОЛТАВЩИНИ.....	380
<i>І. В. Пархоменко</i> ГЕОГРАФІЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	384
<i>С. В. Загоруля</i> ТУРОПЕРАТОР «СУЗІР’Я КАРПАТ»: ЕКСКУРСІЙНІ ТА ДОДАТКОВІ ПОСЛУГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	389

Розділ 5. Перспективи розвитку туристичної галузі в Україні й світі

<i>І.Г. Смирнов, С.П. Запотоцький, О.О. Любіцева, Д.Ю. Гринюк</i> АМІШІ – АМЕРИКАНСЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ «СТАРОВІРИ»: ГЕОГРАФІЯ ПРОЖИВАННЯ ТА ПОРІВНЯННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ.....	392
<i>Г.Я. Ільницька-Гикавчук</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРОПЕРАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	399
<i>В. О. Однолько</i> СТАНДАРТНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЯКОСТІ У ВІТЧИЗНЯНОМУ РОЗВИТКУ ГОСТИННОСТІ.....	403
<i>T. Karpenko, O. Lakotova, D. Shyian, D. Sopov</i> FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF EXCURSIONS ACCORDING TO THE TOUR PROGRAMS OF TECHNOGENIC TOURISM (on the example of Kryvbas).....	409
<i>М. В. Белікова</i> ЕКСКУРСІЙНІ ТА МУЗЕЙНІ ПОСЛУГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ДОСВІД УКРАЇНИ.....	413
<i>В. М. Маховка</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПОЛТАВЩИНІ.....	417
<i>Г.І. Гапоненко, К.І. Крутько</i> ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	422

УДК 911.3

*Tetiana Karpenko, PhD, senior lecturer,
Department of Geography and Methods of Teaching,
Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih*

*Olena Lakomova, c.g.s., assistant professor,
Department of Geography and Methods of Teaching,
Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih*

*Daria Shyian, c.g.s., assistant professor,
Department of Tourism and Economics,
Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih*

*Dmytro Sopov, PhD, assistant professor,
Department of Chemistry, Geography and Earth Sciences,
State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", Poltava*

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF EXCURSIONS ACCORDING TO THE TOUR PROGRAMS OF TECHNOGENIC TOURISM

(on the example of Kryvbas)

It is known that the excursion is considered as a methodically thought-out demonstration of interesting objects of history, culture, science, technology, and nature, which is based on their consideration before the eyes of the excursionists, accompanied by the tour guide's narration [2, c. 205]. The excursion consists of two consecutive processes - preparation and its implementation. The preparation process includes the selection of objects for consideration, collection of materials about it, personal familiarization and research of the object [3, c. 38,156].

Planning an excursion involves the implementation of a consistent algorithm of actions: determining the purpose of the excursion according to the motivations of traveling people, choosing a topic, selecting and analyzing literature, compiling a bibliography, studying other sources (archival, research, oral, etc.), selecting and familiarizing yourself with excursion objects, justification of the cadastre of excursion objects, development of the excursion route, familiarization with the route in the area and its timing (determining the time that will be spent on transfers of the tour group and familiarization of tourists with the objects of the display), writing the

text of the excursion, completing the "guide's portfolio", determining methods and techniques of conducting the excursion, drawing up a technological map of the excursion, external review of the content of the excursion, its approval.

Planning excursion services in man-made tourism has its own specifics. First, and most importantly, the objects of the display are man-made structures and formations, which often do not correspond to traditional ideas about a beautiful aesthetic appearance, antiquity, and historicity. Secondly, objects of man-made tourism are often characterized by opposite features - "lunar mining landscapes", littered territory, industrial "badlands", "gray" factory buildings, etc. Thirdly, the resource base of technogenic tourism consists of non-working landscapes and equipment, as well as objects that are in working condition. In the latter case, there is a need to plan excursions to working enterprises - underground mines, factories, plants, combines, power plants, farms, small and medium-sized businesses. When preparing the excursion component of man-made tourism tours, it is also necessary to take into account the following important element as a motive for the trip of potential tourists. We have identified 7 types of motives in man-made tourism: 1) educational (acquaintance with the organization of modern industrial landscapes for educational purposes); 2) historical and cultural with two subspecies - archaeological (acquaintance with partially preserved historical industrial landscapes) and historical (visiting well-preserved landscape objects of industrial territories, territories that bear only the memory of the objects that used to be here functioned; objects and localities with which the lives of prominent people of industrial regions are connected); 3) congress (excursions during scientific forums); 4) environmental (provides familiarization with the most severe negative consequences of economic activity on the example of real objects); 5) extreme - travel (climbing, cycling) on industrial landscapes as analogues of caves (mines), analogues of mountains (steep and rocky slopes of quarries and mine surface sinkholes, loose surfaces of dumps), high technical structures; 6) sports (holding competitions on mining landscapes in rock climbing, hiking and mountain tourism, sports bicycle tourism, mountain biking); 7)

career guidance (conducting excursions to enterprises in order to increase the attractiveness of enterprises as potential places of employment for school and student youth) [1, с. 177-180]. A nostalgic motive can be new to visiting industrial regions - an example of determining the desire to travel to their small homeland of people who migrated to live permanently in another region. The fact of the existence of a specific subculture (mining, working) in industrial regions is reliable, which is quite fond of memories and behavior, and attractive in the spiritual memory of the population. Therefore, the motive of the trip determines the purpose of tours and excursions in the implementation of the tasks of man-made tourism.

The choice of the topic of tours and specific excursions also depends on the motive and purpose. In technogenic tourism, the widest range of topics is possible, in which a concise presentation of the main content of the excursion is laid out. Thematic tours in man-made tourism are based on the wealth, diversity and territorial placement of individual samples and complexes of display objects. Selection and familiarization with objects of excursions for man-made tourism tours involves the creation of a database of objects. At the same time, it is necessary to take into account all preserved and lost (their places) ancient monuments of industrial culture. When selecting objects, the following requirements are taken into account: historicity, industrial attractiveness (attractiveness) and exoticism, educational and ideological (patriotic) significance, architectural, cognitive and technological value. At the same time, industrial attractiveness means the beauty, structure, complexity, presentability, expressiveness of a man-made object in its modern form. When planning the excursion itself, the requirements of accessibility to the man-made excursion object, the convenience of its location on the route, and the safety of tourists are an important aspect. The requirements for the safety of excursionists especially increase when organizing excursions to working industrial enterprises (there is a mandatory training of the tour group on safety techniques) and mining facilities where there is a risk to human life (for example, to failed mine fields, dilapidated mines and other industrial buildings, tunnels, dumps and quarries with steep and steep slopes). At the same time,

the tour guide must have theoretical knowledge of the safety rules of the tour group on the route and have permission to conduct groups. In continuation of the example, the survey of the historical monuments of the iron mines of the Kandybinsky layer is very convenient. Excursion facilities are located in the central part of the city of Kryvyi Rih with convenient entrances through streets and alleys. Some of them are asphalted or have a gravel surface, which makes it impossible for bad weather to affect approaches to excursion sites.

The development of an excursion route in man-made tourism has its own specifics. The route should provide the necessary visual basis and the selection of man-made objects of inspection in order to most fully reveal the theme of the excursion. Man-made objects should stand out as much as possible in the landscape of the area, they should not cover each other, be located close to each other for short-term moves or transitions (10-15 minutes - up to 1 km in the area when moving around the territory on foot). Excursion routes in technogenic tourism are mostly complex - they include bus and pedestrian sections, differing in thematic and chronological nature. The design of the route is based on the regularities of the geospatial placement of excursion objects (the geographic principle of laying the thread of the journey). In general, man-made objects can exist in two forms: 1) alone and sufficiently separated from each other, which causes the need for mechanized movement in the area; 2) complex - in this case, man-made excursion objects form paragenetic (mutually determined) territorial complexes, which allows for a sharp diversification of the list of display objects and the possibility of walking and more detailed movement along the route, grasping the excursion territory in a holistic form and a deeper perception. The planning and organization of excursions in man-made tourism tour programs has special features. Features are present in all constituent components of excursion services. In general, they are determined by the nature of the objects of display - man-made industrial buildings and accompanying residential, service, and transport landscapes. The theme of excursions in technogenic tourism is determined by the motives of travel and tastes of tourists. The content of the

excursion, its technological implementation, development of the route are determined by geospatial patterns, attractive properties, historical value, etc. features of excursion objects. The justification of the content of excursion services must have a scientific and reliable basis of knowledge about the objects of inspection, organizational and methodical methods of conducting the excursion.

Literature:

1. Kazakova T.A. 2007 Content of technogenic tourism. *Shevchenko Spring: Mater. V Between birth science and practice conf.* К.: KNEU p 325
2. Smoliy V.A., Fedorchenko V.K., Tsybukh V.I. 2006 Encyclopedic dictionary-handbook on tourism К.: Slovo p 372
3. Huuskonen N.M., Hlushanok T.M. 2007 Excursion activity practice. St. Petersburg: Izd. Gerda House p 208

УДК [338.48-32:069.1]:355.01(477)

Марина Володимирівна Белікова,
канд. істор. н., доцент, доцент кафедри туристичного,
готельного та ресторанного бізнесу,
Національний університет «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя

**ЕКСКУРСІЙНІ ТА МУЗЕЙНІ ПОСЛУГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ:
ДОСВІД УКРАЇНИ**

У 2022 р. війна призвела до тимчасової окупації, оточення (блокування) та проведення бойових дій у територіальних громадах, на додаток у громадах, у яких є вихід до моря, морські курорти були окуповані або внаслідок мінування моря купання було заборонено. Надходження до державного бюджету від туристичного сектору в неосновний сезон впали на 18% за даними Державного агентства розвитку туризму [1]. В Західній Україні, де безпекова ситуація була кращою, відповідно умови для розвитку туризму під час війни більш

Наукове електронне видання

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(28 лютого 2023 - 1 березня р., м. Харків)**

Матеріали подаються в авторській редакції.
Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори.

**Відповідальний за випуск Зеленько О.О.
Комп'ютерна верстка: Тагільцева Н.В.
Коректор: Муромцева Ю.І.
Фото обкладинки Муромцева Ю.І.**

Ум. друк. арк. 30,9

Державний вищий навчальний заклад
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
м. Харків, 61002
вул. Алчевських, 29.